

KO'P XONALI SONLAR USTIDA ARIFMETIK AMALLARNI O'RGATISHDA AXBOROT TAHLIL KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Mohammadov B. Baxriddin o'g'li

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur ishda ko'p xonali sonlar ustida arifmetik amallarni o'rgatish jarayonida o'quvchilarda axborotni tahlil qilish kompetentligini rivojlantirish metodikasi yoritiladi. Tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini rivojlantirish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish hamda berilgan ma'lumotlarni tahlil qilish, solishtirish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, dars jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *ko'p xonali sonlar, arifmetik amallar, axborot tahlili, kompetentlik, boshlang'ich ta'lim, matematik tafakkur, interfaol metodlar, mustaqil fikrlash, ta'lim texnologiyalari, o'quv faoliyati*

Zamonaviy ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bu yondashuv o'quvchilarning faqat nazariy bilimlarni egallashi bilan cheklanmay, balki ularni amaliyotda qo'llash, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish hamda axborotni mustaqil tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishni nazarda tutadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida matematika fanini o'qitish ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, ko'p xonali sonlar ustida arifmetik amallarni o'rgatish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy fikrlashi, tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish ko'nikmalari rivojlanadi. Shu sababli mazkur mavzuni o'qitishda samarali metod va vositalardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ko'p xonali sonlar ustida amallar bajarish boshlang'ich sinf matematika kursining muhim bo'limlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonda o'quvchilar sonlarning razryad tuzilishini o'rganadilar, sonlarni o'qish va yozish, ularni taqqoslash hamda arifmetik amallarni bajarish ko'nikmalarini egallaydilar. Arifmetik amallarni o'rgatishda izchillik va tizimlilik muhim hisoblanadi. Dastlab o'quvchilarga sodda misollar berilib, keyinchalik murakkabroq topshiriqlarga o'tiladi. Har bir amalni o'rgatishda uning mohiyati, bajarilish tartibi va amaliy ahamiyati tushuntirilishi lozim. Axborot tahlil kompetentligi o'quvchining berilgan ma'lumotlarni tushunish, ularni ajratish, tahlil qilish, solishtirish va xulosa chiqarish qobiliyatini anglatadi. Bu kompetensiya nafaqat matematika darslarida, balki boshqa fanlarni o'rganishda ham muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ushbu kompetensiyani shakllantirish quyidagi ko'nikmalar orqali amalga oshiriladi:

- ma'lumotlarni to'g'ri qabul qilish va tushunish;
- muhim va ikkinchi darajali axborotni ajratish;
- berilgan ma'lumotlar asosida xulosa chiqarish;
- muammoni hal qilishning turli usullarini tahlil qilish.

Ko'p xonali sonlar ustida amallarni o'rgatishda quyidagi metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi:

Muammoli ta'lim metodi. O'quvchilarga muammoli vaziyatlar yaratish orqali ularning mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlantiriladi. Masalan, bir xil misolni turli usullar bilan yechish taklif etiladi.

Taqqoslash va tahlil qilish metodi. O'quvchilarga bir nechta yechim variantlari berilib, ularni solishtirish orqali eng to'g'ri va qulay usul aniqlanadi. Bu esa tahliliy fikrlashni rivojlantiradi.

Interfaol metodlar. "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB", "Insert" kabi metodlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi. Bu metodlar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon etishni o'rganadilar.

Didaktik o'yinlar. O'yinlar orqali o'quvchilarning qiziqishi ortadi va ular mu rakkab topshiriqlarni osonroq o'zlashtiradilar. Masalan, "Kim tez?", "Top va yech", "Zanjirli misollar" kabi o'yinlar samarali natija beradi.

Darsni tashkil etishda quyidagi bosqichlarga e'tibor qaratish zarur:

- motivatsiya (o'quvchilarni darsga jalb qilish);
- yangi bilimni o'zlashtirish;
- mustahkamlash;
- nazorat va baholash.

Har bir bosqichda o'quvchilarning axborotni tahlil qilish faoliyatiga alohida e'tibor berish lozim. Masalan, yangi mavzuni tushuntirishda misollarni tahlil qilish, mustahkamlash bosqichida esa mustaqil ishlarga ko'proq o'rin berish maqsadga muvofiq.

Masalan, quyidagi topshiriq berilishi mumkin: "3456 + 2789 misolini ikki xil usulda yeching va natijalarni taqqoslang."

Bunday topshiriqlar o'quvchilarning:

- °hisoblash;
- °tahlil qilish;
- °taqqoslash;
- °xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Axborot tahliliga asoslangan darslar o'quvchilarning bilim darajasini oshiradi. Ular nafaqat misollarni to'g'ri yechishni, balki ularni tushunishni ham o'rganadilar. Shuningdek, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, o'z fikrini asoslab berish va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi. Ko'p xonali

sonlar ustida arifmetik amallarni o'rgatishda axborot tahlil kompetentligini rivojlantirish o'quvchilarning matematik savodxonligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Darslarda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. O'qituvchi dars jarayonini shunday tashkil etishi kerakki, har bir o'quvchi faol ishtirok etsin, mustaqil fikr yuritsin va berilgan axborotni tahlil qila olsin. Faqat shundagina ta'lim jarayoni samarali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bikbaeva N.U., Yangibaeva E. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. Jumayev M.E. Matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Toshmatov S., Abdullayeva Q. Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
4. Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi (Boshlang'ich ta'lim). – Toshkent, 2022.
5. Xolmurodova D. Boshlang'ich sinflarda kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim berish. – Toshkent: Ziyo nashr, 2021.

